

DE DORPSVROEDVROUW

HET WERK VAN DE VROEDVROUW IN DE 18E EEUW

HET WERK VAN DE VROEDVROUW

Voor de geneeskundige zorg was er in 1755 te Koedijk naast de chirurgijn, meester Dirk Borsenius, een beëdigd dorpsvroedvrouw, genaamd Leentje Simons Bakker.

De vroedvrouw mocht volgens de regel maar één bevalling tegelijk begeleiden en als de bevalling eenmaal begonnen was, mocht zij niet weggaan naar een andere bevalling. Zwangere vrouwen bespraken daarom ruim van te voren een vroedvrouw voor de naderende geboorte. Wanneer de weeën begonnen waren, haalde iemand uit de omgeving de vroedvrouw. Die was dan verplicht te komen.

Het huis werd voor de bevalling klaar gemaakt door buren, familieleden of personeel van de zwangere. Met name de vuurmand of vuurkorf, de wieg, de luiers en het bed waren van belang, maar ook een tobbe, twee stoven, doeken, vet en eventueel een kamerscherm werden bij de bevalling gebruikt.

De vroedvrouw bracht zelf ook een aantal zaken mee, zoals een sluitband, een schaar, materiaal om de navelstreng af te binden, verzachtende oliën, een catheter en een klisterspuit.

De echtgenoot was normaal gesproken niet aanwezig bij de bevalling. Wel aanwezig waren buurvrouwen, vrouwelijke familieleden of vriendinnen.

Tijdens de bevalling zat de kraamvrouw op een baarstoel of op een matras in de bedstede. Dit laatste was echter niet erg handig voor de aanwezigen, omdat de bedstede aan drie zijden gesloten was.

In de kamer kon ook een losstaand laag bed worden gemaakt door een aantal stoelen met de rug op de grond te plaatsen en daarop een matras te leggen. Dit werd een "kortbed" genoemd. Soms zat de barende vrouw op de schoot van een van de vrouwen, de "schootster".

De vroedvrouw (of vroedmeester) stond, knielde of zat tussen de benen van de barende vrouw. Haar benen werden vastgehouden door andere vrouwen. De rokken van de barende vrouw werden opgetrokken, zodat deze niet vies zouden worden van de vrij komende vloeistoffen. Kamers werden in het algemeen spaarzaam verwarmd en om geen kou te lijden sloeg men van boven af een deken over de benen heen.

Een vroedmeester aan het werk

De vroedvrouw begeleidde de geboorte en paste zonodig handgrepen toe om de geboorte te bespoedigen. Ze ving de pasgeborene op, bond de navelstreng af en knipte deze door. Daarna legde zij het kind in doeken en gaf het aan een van de omstanders die de baby en de navelstreng controleerde op eventuele gebreken of problemen.

Tenslotte zorgde de vroedvrouw dat ook de placenta compleet uit de baarmoeder kwam. Deze toonde zij ter controle aan de omstanders.

Daarna werd de kraamvrouw verzorgd en in bed gelegd. De baby werd bij de vuurmand gebakerd en aan de vader van het kind aangeboden, die de vroedvrouw een traditionele fooi gaf. Door de omstanders werd direct daarna een geboortemaaltijd klaargemaakt.

ANDERE TAKEN VAN DE VROEDVROUW

Bijkomende taken van de vroedvrouw waren het doen van lichamelijk onderzoek bij zwangere vrouwen en later ook bij de pasgeborene baby.

Daarnaast moest zij het lichaam onderzoeken van doodgeborenen, of kort na de geboorte overleden kinderen.

Verzorging van de baby

Tenslotte moest zij mede de opleiding van aspirant-vroedvrouwen verzorgen.

Het was de vroedvrouw verboden de doop uit te voeren. Als men vreesde voor het leven van de baby werd door de vroedvrouw wel een “ga-doop”, “gauwdoop” of “nooddoop” uitgevoerd. Dit werd echter in 1589 streng verboden door de Hervormde Synode van Gouda. Alle dopen moesten in kerken worden uitgevoerd.

VADER ONBEKEND

Als de vader niet bekend was, moest de vroedvrouw naar de naam van de vader vragen en daarvan verslag doen bij de overheid.

Hoe dit kon gaan blijkt uit het volgende getuigenverslag:

Op 30 september 1755 verklaart Leentje Simons Bakker, beëdigd dorpsvroedvrouw voor notaris mr. Arent de Lange te Alkmaar,

dat zij in de nacht van 29 op 30 augustus 1755 om 24.00 uur, door meester Dirk Borsenius, chirurgijn te Koedijk, werd verzocht zich terstond naar het huis van Gerrit Landheer, stiefvader van de minderjarige Guurtje Pieters Diepsmeer te begeven, die zich in “barensnood” bevond. Zij mocht haar helpen bij de bevalling, zodra Guurtje had gezegd wie de vader was van de “aanstaande vrugt”.

Zij begaf zich terstond naar het huis en liet vier buurvrouwen oproepen, met name Lijsbeth Dirks, huisvrouw van Jan Harder, Geertje Jans, huisvrouw van Hendrik Butter, Maartje Jacobs, huisvrouw van Arie Mege en Maartje Cornelis, huisvrouw van Jan Janse, allen wonende te Koedijk.

Alvorens zij Guurtje, die zich in “baare benauwdheid en barensnood” bevond, hielp bij de bevalling, heeft zij in het bijzijn van de bovengenoemde vier vrouwen ernstig gevraagd, wie de vader was van het kind.

Guurtje heeft haar in “die benauwde omstandigheid” rondborstig en zonder enige aarzeling geantwoord en gezegd, dat het Jan Stam of Stammis was, eveneens wonende te Koedijk en thans haar bruidegom.

Toen Guurtje ook nog verklaard had, dat zij deze bekentenis deed voor God, voor de aanwezige vrouwen en de hele wereld, ging zij over tot hulp bij de bevalling.

DE VROEDVROUW, DE BAKER EN DE MIN

De vroedvrouw of vroemoer was een door de overheid aangestelde, beëdigde, zindelijke en eerbare vrouw, die de zwangere vrouwen voor, in en na het bevallen met raad en daad bijstond en bij zware geboorten de verlossing hielp bevorderen. Haar functie is dus te vergelijken met de tegenwoordige verloskundige. Zij verdiende 100 gulden per jaar en had daarnaast vrij wonen in het “vroetmoershuijs of dorpsvroedhuijs”. Dit huis stond op het huidige adres Kanaaldijk 205-207, de plaats waar later de lagere school stond.

Ook Leentje Simons Bakker woonde in dit huis en in 1760 werden niet alleen haar traktement en arbeidvoorwaarden door het dorpsbestuur verbeterd, ook het huis werd opgeknapt.

De vroedvrouw met haar hulpen

Na de bevalling kwam er eventueel een baker of bakermoer, die het pasgeboren kind en de moeder enige tijd verzorgde. Deze functie is dus te vergelijken met de tegenwoordige kraamverzorgster.

Dit werk werd meestal door een vrouwelijk familielid of een buurvrouw gedaan. En wie wilde dit niet graag doen voor dochter, zuster of goede vriendin! Sommige vrouwen zullen dit echter ook tegen vergoeding hebben gedaan.

Indien nodig was er ook nog de min of minnevrouw. Zij gaf het kind van een ander borstvoeding, meestal tegen vergoeding.

Babyvoeding, zoals wij die nu kennen was er in die tijd nog niet en daarom werd gebruik gemaakt van deze vrouw, die ook wel stilster, zoogster of zoogvrouw werd genoemd. Uiteraard moest de min zelf ook een kind hebben gebaard.

Cor Visser

Bronnen: ONA Alkmaar, inv. 641, fol. 394 en met dank aan Flip Verduin